

slechts enkele kilometers afstand bevonden; in Dordrecht zei men: ze zijn de Moerdijk over, in Rotterdam: ze zijn Dordrecht gepasseerd, in Delft: ze naderen uit Rotterdam, in Den Haag: ze zijn Delft voorbij, in Leiden: Den Haag is al bevrijd, in Haarlem: ze zijn in aantocht uit Leiden, in Amsterdam: ze staan al bij Halfweg. In Middelburg werd in het begin van de middag, aldus een plaatselijke geschiedenis, 'met grote stelligheid verteld dat de tanks Kruiningen reeds zijn gepasseerd, terwijl sommigen er zelfs aan toevoegen dat ze te 3 à 4 uur te Middelburg kunnen worden verwacht.'¹ In Breda, waar men uiteraard wist dat de bevrijders nog niet waren gearriveerd, zei men: ze zijn al in Zundert of in Roosendaal (er waren ook inwoners van Breda die meenden dat de Geallieerden opzettelijk, nl. om de Duitsers verder in verwarring te storten, het onjuiste bericht over de bevrijding hadden gelanceerd). In Arnhem werd rondverteld dat Den Bosch en Nijmegen bevrijd waren en dat er in Duitsland een revolutie was uitgebroken. In Zwolle werd gezegd dat de bevrijders vlak bij Deventer waren en dat Rauter zelfmoord had gepleegd. Het gerucht over de grote Geallieerde luchtlanding bij Zwolle, dat Douwes in Hoogeveen hoorde, deed ook de ronde in Twente; men zei daar bovendien dat de Geallieerden reeds in Winterswijk, ja in Neede waren aangekomen – óók dat de havens van Rotterdam door dertigduizend verzetsstrijders waren bezet, waarbij de Duitsers volkomen perplex hadden gestaan. In Assen, Groningen en Leeuwarden heetten de IJsselsteden (Zutfen, Deventer, Zwolle) bevrijd en dachten velen dat de Geallieerde tanks, als men ze niet diezelfde dag nog zag, in elk geval op woensdag zouden komen opdagen.

Door de slechte telefoonverbindingen was verificatie van al die geruchten, voorzover plaatsen op enige afstand werden genoemd, vrijwel voor niemand mogelijk. Wie nog een telefoon had, constateerde dat men buiten het eigen district geen verbinding kon krijgen, Amsterdam, Den Haag en Rotterdam waren uit het gehele oosten en noorden des lands die dag onbereikbaar.² Trouwens, wie had de behoefte om die geruchten te verifiëren? Sommigen hielden het hoofd koel maar vele anderen

¹ J. Ph. Koene: *Middelburg onmiddellijk vóór en na de bevrijding (6 november 1944)* (1945), p. 7. ² Secretaris-generaal Hirschfeld kon op maandag 4 september via de dienstlijnen van de PTT telefoneren met personen in Geleen, Heerlen en Tilburg en op 5 september met personen in Heerlen en Eindhoven, die, zo noteerde hij, 'wel terugtrekkende troepen zagen, doch nog geen Engelsen . . . ; [dat] droeg er toe bij dat ik het hoofd koel hield.' (H. M. Hirschfeld: 'Dagboek', 5 sept. 1944) Zo was ook een ambtenaar van de Provinciale Zeeuwse Electriciteitsmaatschappij op Schouwen in staat,